వారసత్వం

– బి.ఎస్. రాములు

"ఆ పల్లెటూరు సంబంధం నేను చేసుకోను. ఎవర్ని చేసుకుంటే బాగుంటుందో మందితో చెప్పించుకోవడానికి నేను చిన్నపిల్లను కాను. గ్రూప్ వన్ లేదా లెక్చరర్ ఉద్యోగం దొరికే దాకా పెళ్ళి వద్దంటే వినరేం! జీవితం పట్ల ఎవరి అవగాహన వారి కుంటుంది. మీ కున్నంత అనుభవం లేకపోవచ్చు. టీచరు ఉద్యోగం చేస్తున్నాను. మూడు వందల మంది విద్యార్థులను, వారి తల్లిదండ్రులను డీల్ చేస్తున్నాను. నేను పనిచేస్తున్నది కూడా పల్లెటూరి బడిలోనే కదా! పల్లెటూరి మనస్తత్వాలు నాకు తెలియవా?"

ఎమ్మెస్సీ, ఎం.ఫిల్, బి.ఇడి. చేసిన గోల్డుమెడలిస్టు కిరణ్మయికి కోపం దుఃఖం జమిలిగా వస్తోంది. తన వినయమే తన భవిష్యత్తును ముంచిందని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. రాత్రి నిద్రపోయినట్టు లేదు. ఈ సంబంధం ఎలా వదిలించుకోవాలో తెలియక సతమతమై నిరాశలో కూరుకుపోయింది కిరణ్మయి.

"అమ్మా! వాళ్ళు మీకు అంత దగ్గరి పాత చుట్టాలైతే జగిత్యాల సంబంధం అని నాన్న నిన్ను చేసుకునే బదులు ఆ పల్లెటూరి మేన సంబంధం చేసుకోవాల్సింది. నలభయి ఏళ్ళ క్రితమే నాన్నకు పనికిరాని మేనసంబంధాలు నా కెందుకు."

వంటగిన్నెలు తోముతున్న కిరణ్మయి తల్లి లక్ష్మీబాయి చకితురాలైంది. ముసలి అత్తామామల మూర్ఖత్వం వల్ల ఇంత దూరం వచ్చిందని తిట్టుకుంది. కిరణ్మయి తండ్రి రాజేశం కరీంనగర్ డిగ్రీ కాలేజీలో లెక్చరర్‌గా చేస్తున్నాడు. ముసలి తల్లిదండ్రుల కోసం కుటుంబాన్ని కోరుట్లలో ఉంచి వారానికోసారి కరీంనగర్ నుండి వస్తుంటాడు. రాజేశంకు ముగ్గురు పిల్లలు. కడగొట్టు పిల్ల కావడంతో కిరణ్మయి గారాబంగా పెరిగింది. పెద్దకొడుకు ముంబైలో ఏదో కంపెనీలో పనిచేస్తున్నాడు. షోలాపూర్ అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకుని ఇంటికి రావడం తగ్గించాడు. రెండో కొడుకు హైదరాబాద్‌లో సెటిలయ్యాడు. విదేశాలకు వెళ్ళే ఆలోచనలో ఉన్నాడు.

"తాతయ్యా! పల్లెల మీద ఇన్నాళ్ళు లేని ప్రేమ మీకు ఇపుడే గుర్తొచ్చిందా! నిజంగా పల్లెల మీద మీకు ప్రేమ ఉంటే ఈ బిల్డింగ్ అమ్మేసి పల్లెల్లో సెటిల్ కండి. ముగ్గురు చెల్లెళ్లున్న వాణ్ణి చేసుకుని నేను సుఖపడే దేముంటుంది. ఇద్దరి సంపాదనా వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకు, ప్రసూతులకే చాలవు. నే నీ సంబంధం చేసుకోకపోతే మీరు చచ్చేదైతే ఇపుడే చావండి. ఇంకో ఏడాది రెండేళ్ళు బతికే మీ ముసలి వాళ్ళ కోసం నా నిండుజీవితం బలి కావాలా! ఇది నిజంగా ప్రేమేనా! ఇది ప్రేమ కాదు. వెనకట్నుంచి మీరు సాగించుకున్న పెద్దరికం, అహంకారం. నా మీద నిజంగా ప్రేముంటే నేను కులాంతర, మతాంతర వివాహం చేసుకున్నా ఆశీర్వదిస్తారు. అట్లా అని నేను ఎవరితోనో లేచిపోవడం లేదు. నేను గనక ప్రేమిస్తే ఇంటికి తీసుకువచ్చి పరిచయం చేస్తాను. వదినెల్ని అన్నయ్యలే సెలెక్టు చేసుకున్నప్పుడు లేని అభ్యంతరం నాకే ఎందుకు."

మనుమరాలు అరిచి అరిచి అదే ఊర్కుంటుందని గంగరాజం తాత, లింగమ్మ నానమ్మ నోరు తెరవలేదు. ఏమీ మాట్లాడక పోయేసరికి కిరణ్మయికి మరింత కోపంగా ఉంది.

"తాతయ్యా! నువ్వేదో స్వాతంత్ర్య పోరాటం చేశానని గర్వం నీకు. నిన్ను నువ్వు ప్రేమించుకున్న స్వార్థం తప్ప నువ్వు నిజంగా ప్రజల్ని ప్రేమించిందెప్పుడు. ఎపుడో చేసిన దాన్ని చెప్పుకొని అంతకు ఎన్నో రెట్లు మీరే సుఖాలనుభవించారు. మీ పచ్చి స్వార్థం వల్లనే అక్కడే ఆగిపోయారు. మీరింకా పోరాటం చేసి ఉంటే సమాజం ఇంకా ఎదిగి

తల్లి ప్రేమ!

ఇటీవల 'హమ్ తుమ్‌పే మర్‌తేహై' షూటింగ్ సందర్భాల్లో ఊర్మిళా మాతోండ్కర్ చాలా బాగా నచ్చేసిందట డింపుల్ కపాడియాకు. అందువల్ల ఆమె ఊర్మిళను పిలిచి, తన కూతురు ట్వింకిల్ ఖన్నాకు మేకప్‌లో మెలకువలన్నీ నేర్పమని అడిగిందట. అది విన్న ఊర్మిళ నవ్వేసిందట అది ప్రశంశ అని తెలిసినా! ఆ తరువాత ఏదో స్టూడియోకు వెళ్లినప్పుడు అక్కడ తన ఫోటోలు గోడలనిండా ఉండడం చూసింది డింపూ. ఆమె ఆ షాపు అబ్బాయితో ఏమందో తెలుసా? "నేను ముసలిదాన్ని అయిపోయాను. నా ఫోటోలు తీసేసి మా అమ్మాయి ఫోటోలు తగిలించు!" అని. అది విన్న ఆ అబ్బాయి కూడా షాకైపోయి ఏం చెప్పాలో తెలియక నవ్వేశాట్ట! తల్లికి పిల్లలమీద ఉండే ప్రేమ అలాంటిది మరి!

అమీర్ పిలిస్తే వెళ్లా!

మన్' షూటింగ్‌లప్పుడు గోవింద ఫిల్మాలయా స్టూడియోస్‌కు వెళ్లాడు. దాన్నిగురించీ, రాణీముఖర్జీ పేరు అతని పేరుతో కలిసి వినబడడం గురించీ అడిగితే గోవింద ఏమన్నాడో తెలుసా? "అమీర్ ఖాన్ నన్ను లంచ్‌కు పిలిస్తే వెళ్లాను. అప్పుడు అక్కడ 'మన్' షూటింగ్ ఉంది. అమీర్—రాణి చేసిన డాన్స్ దృశ్యం.' ఆమె ఉందని కాదు, అమీర్ పిలిచాడని వెళ్లా. ఆమెకూడా నా ఫ్రెండే. కనబడితే మిత్రులను పలకరించమా? అలాగే పలకరించా. రెండు గంటలు అక్కడుండి, లంచ్ అయ్యాక, నా దారిన నేను వెళ్లా. వాళ్ల పనికి అడ్డం కాకూడదు కదా!" అదండీ సంగతి!

ఉండేది. సర్పంచ్ పదవే నీకు గొప్పదైపోయింది. ఎమ్మెల్లేవో, ఎం.పీ.వో ఎందుకు కాలేదు. నీ స్వార్థం కోసం కాకపోతే పల్లెల్లో ఉన్నదంతా అమ్ముకొని కోరుట్లలో ఎందుకు సెటిల్ అవుతావు. తద్వారా పల్లె సమాజం ముప్పయి ఏళ్ళు వెనక్కి పోలేదా!"

కిరణ్మయి కళ్ళు తుడుచుకుంది. ముఖంపై నీళ్ళు చల్లుకుని రెడీ అయింది. వేడి వేడి అన్నం కాస్తంత పళ్ళెంలో తెచ్చింది లక్ష్మీబాయి. గబగబా అన్నం తింటూ అంది —

"అమ్మా! యివాళనే పోయి వాళ్ళకు చెప్పి రండి. అమ్మాయికి నచ్చలేదని. రేపు పూలు పండ్లు (నిశ్చితార్థం) పెట్టడానికి రావద్దని. తాతయ్యా! నానమ్మా! ఒప్పించింది మీరే కాబట్టి మీరే పోయి చెప్పి రండి" అంటూ చేయి కడుక్కొని టిఫెన్ బాక్సు బ్యాగులో వేసుకుని బయటకు నడిచింది.

"బస్సు మిస్సయితే లీవు పోతుంది" అంటూ బడికి బయల్దేరింది. గంటసేపు కురిసిన తుపాను వర్షం హోరు అకస్మాత్తుగా వెలసినట్టయింది.

బింకంగా స్కూలుకు వెళ్ళినా కిరణ్మయి ఆ సంబంధం క్యాన్సిల్ కాకపోతే ఎలా అనే చింతతో సరిగ్గా పాఠాలు చెప్పలేకపోయింది.

కిరణ్మయి బయటికి నడిచాక లక్ష్మీబాయి ముసలివాళ్ళకు భోజనం వడ్డించి వెంటనే బయలుదేరదీసింది. "ఇంకా నయం పెండ్లి పత్రికలు అచ్చేసినంక ఇట్ల చేస్తే ఇజ్జతు పోయేది. ఎంత చెప్పినా మీ మాట మీదేనాయె."

గంగరాజం, లింగమ్మలకు అంత ఉదయాన్నే తినబుద్ధి కాలేదు. పైగా మనుమరాలు అకస్మాత్తుగా కురిపించిన తుపాను వర్షం వారి హృదయాల్లో గింగిర్లెత్తాయి. కాస్త తిన్నామనిపించుకుని తయారై బస్సెక్కారు వాళ్ళు.

★ ★ ★

గంగరాజం, లింగమ్మల దాంపత్యాన్ని చూసి పూర్వం పార్వతీ పరమేశ్వరులు అని మెచ్చుకునే వారు. గంగరాజం కిపుడు ఎనభయి ఏళ్ళు. లింగమ్మకు డెబ్బయి అయిదు. లింగమ్మకు గంగరాజంతో పెళ్ళయినప్పుడు ఏడేళ్ళుంటాయి.

అరవై ఏళ్ళు వాళ్ళు భార్యాభర్తలు. వారు ఒకరు లేకుండా మరొకరు ఊహించుకోవడం కొడుకు రాజేశంకు గానీ, కోడలు లక్ష్మీబాయికి గానీ, తెల్సినవారికి గానీ సాధ్యమయ్యేది కాదు.

ఈ మధ్య ఎవరు ముందు పోతారో అని చింత పట్టుకుంది. నేనే ముందు పోత, నువ్వు లేకపోతే నేను ఒంటరిగా బతకలేను అన్నాడు గంగరాజం. నేనే ముందు పోత మంచిగుండు అని వాదిస్తుంది లింగమ్మ. "అది ఎన్ని అన్నదో విన్నవా!" అని బస్సు గరగరలో కదిపాడు గంగరాజం, సానుభూతి ఆశించి.

"అది అన్నదాన్లో తప్పేముంది. నేను మొదట్నుంచి చెప్తనే ఉన్నా బలవంతంగా ఒప్పియ్యకు అని. దానికన్నీ నీ బుద్ధులే వచ్చినై."

లింగమ్మ మాటతో గంగరాజం మనస్సు చివుక్కుమంది. అన్ని మాటలన్న మనుమరాల్ని వెనకేసుకోవడం, తనతో పోల్చడం చాలా బాధేసింది.

"నేను పెద్దోల్ల మీదికి ఇట్ల మర్రవడ్డనా! (ఎదురుతిరిగానా!) ఇన్ని మాటలన్నానా!"

"నువ్వు మర్రవడలేదా! దొరలతో పెట్టుకోవద్దు అని మీ నాయిన చెప్తే వింటివా! ఈ బాంచె బతుకులు మీరు బతికింది సాలు. సాతంత్రం అచ్చింది. అందరం సమానమే. వాడు ఎవనికి దొర. ఇంట్లో ఉండుమంటే ఉంట. వేరుపడుమంటే పడుత.కాని నాకు పిరికిమందు నూరిపొయ్యకున్రి. వాని బతుకెంత. ఊరోల్లందరు ఊస్తె కొట్టుకపోతది —అని ఎదిరించలేదా!" లింగమ్మ ముడుతలు పడ్డ మొహంలో కాస్త నవ్వు విసిరింది.

లింగమ్మ మాటల్తో గంగరాజం జ్ఞాపకాలు అరవై ఏళ్ళ వెనక్కి మళ్ళాయి. జగిత్యాల, కోరుట్ల, సిరిసిల్ల, మెట్‌పల్లిల్లో జరిగిన ఆంధ్ర మహాసభల మీటింగులకు వెళ్ళడంతో తన అవగాహనే మారిపోయింది.

బూర్గుల రామకృష్ణారావు, స్వామి రామానంద తీర్థ, సురవరం ప్రతాపరెడ్డి, మాడపాటి హన్మంతరావు, గుంటుక నర్సయ్యా పంతులు, ఎక్కలదేవి లక్ష్మణ, గంగుల భూమయ్య, పట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి, కె.వి. రంగారెడ్డి, చెన్నరాజ గంగారాం, కాసం శివరాజం గుప్త, బద్దం ఎల్లారెడ్డి, బుట్టి రాజారాం, అంబల్ల రాజారాం, సోషలిస్టు తిరుమలరావు వంటి ఎందరో ఆంధ్ర మహాసభ ఉద్యమంలో పరిచయమైనారో.

అంతదాకా ప్రపంచం అంటే తన పల్లెనే అనుకున్నాడు. ఈ పల్లెను మించిన ప్రపంచం ఉంది. ఈ దొరలను మించిన రాజ్యం ఉంది. రవి అస్తమించని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యం ఉంది. సోషలిస్టు రష్యా ఉంది. ఆంధ్రమహాసభ ఉంది. కాంగ్రెస్ ఉంది. గాంధీ ఉన్నాడు. గ్రంథాలయ ఉద్యమంలో భాగంగా పంచిన పుస్తకాలెన్నో చదివాడు. జగిత్యాలకు పోయినపుడల్లా గోలకొండ పత్రికలన్నీ తిరగేసేవాడు.

1922లోనే నిజాం నవాబు వెట్టిచాకిరీ రద్దు చేస్తూ ఫర్మానా (జీ.వో.) జారీచేసినా దొరల వెట్టి తప్పలేదు. పన్నుల వసూలు కోసం ప్రభుత్వ నిర్వహణ కోసం దొరల మీద, ధనికుల మీద ఆధారపడ్డం వల్ల అంతా చుట్టుకు వచ్చింది. ఉన్నత కులాల్లో పుట్టిన ఉన్నత వంశాల వారిని, ధనికులను ఉద్యోగాల్లో పెట్టుకుంటే డబ్బుకోసం కక్కుర్తి పడరని నిజాం ఆశించాడు. కాని వాళ్ళే ఎక్కువ దోచారు. ప్రజల్ని పీడించడానికి అధికారం,

కులం,ధనం అన్నీ తోడయ్యాయి. ప్రజల్ని పీడించి, వెట్టి చేయించుకుని మరిన్ని సుఖాలకు మరిగి సోమరిపోతులయ్యారు. దాంతో నైజాం రాష్ట్రం బాగా వెనకబడిపోయింది. వారి ద్వారా నిజాం ప్రభుత్వం ఎంతో అప్రదిష్టపాలైంది. పేదోల్లకు ఉద్యోగాలిస్తే అటు ప్రజలకు, ఇటు ప్రభుత్వానికి భయపడుతూ పనిచేసేవారు. ఇన్ని ఘోరాలు జరిగేవి కాదు. నిజాంకు ఆ సలహా ఇచ్చిందెవరో. అంబేడ్కర్‌ను ప్రిన్సిపల్ సెక్రటరీగా తీసుకుందామనుకున్న నిజాంను పక్కదోవ పట్టించిందీ వారే కావచ్చు.

గంగరాజం అమ్మమ్మగారిల్లయిన జగిత్యాల్లో ఉండి కొంతకాలం చదువుకున్నాడు. జగిత్యాల్లో 1927 నాటికే నిజాం ప్రభుత్వం స్థాపించిన హైస్కూలుండేది. గంగరాజం చదువుకున్నపుడు ఒక బెంగాలీ బెనర్జీ ఆ స్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయుడుగా ఉండేవాడు. అతను 1905 నాటి బెంగాల్ విభజన వ్యతిరేక, వందేమాతరం ఉద్యమాన్ని దగ్గరగా చూసినవాడు. అతడు దేశమంతటా సాగుతున్న జాతీయోద్యమాల గురించి నమ్మకస్థులైన ఉపాధ్యాయులకు, విద్యార్థులకు అపుడపుడు చెప్తుండేవాడు. అలా విన్న వారిలో గంగరాజం ఒకడు.

అపుడు అవేవీ గంగరాజం తలకెక్కేవి కావు. కాని విన్నందుకు అవి ఊరకే పోలేదు. దేశమంతటా సాగుతున్న సంస్కరణ ఉద్యమాల గురించి, గాంధీ గురించి, సుభాష్ చంద్రబోస్ గురించి, జాతీయోద్యమం గురించి వింటుంటే ఏదో ఉత్తేజంగా ఉండేది. కాని అపుడు చేనేత మగ్గం నేస్తూ చదువుకుంటే సమయం ఎక్కువ దొరికేది కాదు. చదువైపోయాక కూడా మగ్గం గుంట ఎటూ కదలనీయకుండా కుదేసింది. ఎటూ కదలనీయని వృత్తిని వదిలి వ్యవసాయంలో దిగాడు గంగరాజం.

బొంబాయికి పోయిన గంగరాజం చిన్నాన్న చిన్నలింగం అక్కన్నించి పైసలతో పాటు బొంబాయి సంస్కృతినీ వెంట తెచ్చాడు. అందమైన మస్లిన్ ధోవతులు, చక్కని మెత్తని చెప్పులు, సారంగ వాయిద్యం, కోటు, ఖాదీ టోపీ, మార్వాడీ నల్లటోపీ మొదలైనవి వెంట తెచ్చాడు. అంత మంచి బట్టలు ఆ ఊరి తుక్కారావు దొరకు కూడా ఉండేవి కావు. తుక్కారావు దొరకు గంగరాజం తండ్రి నేసిచ్చినవే మంచి బట్టలు.

బొంబాయి బట్టల మిల్లులో పనిచేసి వచ్చి ఇంత భూమి కొనుక్కొని అటు చేనేత మగ్గం, ఇటు వ్యవసాయం అని మొదలెట్టడంతో తుక్కారావుకూ, గంగరాజం తండ్రి లింగయ్యకూ మధ్య తగాగా మొదలైంది. అటు చేనేత, ఇటు వ్యవసాయం. మరో కొడుకు బొంబాయి మిల్లు సంపాదన చూసి తుక్కారావు ఓర్వలేక పోయాడు.

ఎండాకాలంలో చెరువు పూడిక తీయడంలో దొరకున్న భూముల పాలు మేరకు పూడికకు కూలీ కట్టియ్యాలని లింగయ్య వాదించాడు. జనం సగం కట్టారు. ఆ సమయంలో పుట్టిన గంగరాజం చెల్లెలుకు సంగమ్మ అని పేరు పెట్టుకున్నారు. ఆంధ్ర మహాసభలోని కమ్యూనిస్టులు లింగయ్యకు మద్దతు ఇచ్చారు.

గంగరాజం చిన్నాన్న చిన్నలింగం బొంబాయి ట్రేడ్ యూనియన్ చైతన్యంతో బాగా చురుకుగా ఉండేవాడు. పెరడుకు పోయి వస్తున్నప్పుడు చిన్నాన్నను ఎవరో కొట్టి చంపారు. కేసు తనమీద పడకుండా తహసీలుదారుకు, పోలీసులకు, పోలీసు పటేలుకు ఏదో ముట్టచెప్పాడు తుక్కారావు.

దాంతో గంగరాజం తండ్రి లింగం కొంచెం వెనక్కి తగ్గాడు. కాని సంఘాలు నడుస్తూనే ఉన్నాయి. టౌన్లలో సభలకు పోయి వస్తూనే ఉన్నారు.గంగరాజంతో లక్ష్మీబాయి కాపురానికి వచ్చే నాటికి చిన్నాన్న పోయిన భయం ఇంకా తగ్గలేదు. చిన్నాన్నలా కాకూడదని భయం భయంగా ముందుకు కదిలాడు గంగరాజం. భయం తేలిపోయింది. అటు ఆంధ్రమహాసభ, ఇటు ఆర్యసమాజం.

దొరల ద్వారా, దొరల చెప్పుచేతల్లో ఉండే కులపెద్దల ద్వారా జరిగే అన్యాయాలు, వెట్టి, కుల బహిష్కరణ, సాంఘిక బహిష్కరణ భరించలేక ఎందరో క్రైస్తవం, ఇస్లాం పుచ్చుకున్నారు. వాళ్ళను శుద్ధిచేసి కులంలోకి, వెట్టిలోకి రమ్మనడానికి తప్ప ఆర్యసమాజం తమకు చేసిందేమీ లేదని గంగరాజం గ్రహించాడు.

(సశేషం)

మధురాంతకం అభిమానులకోసం

కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ పురస్కార గ్రహీత, తెలుగు కథకు తీయదనం, కమ్మదనం ఒనగూర్చిన మధుర కథకుడు మధురాంతకం రాజారాం స్మృత్యర్థం "మధురాంతకం రాజారాం సాహితీ సంస్థ"ను తిరుపతిలో ఏర్పరచారు. ఆచార్య కేతు విశ్వనాథ రెడ్డి, సింగమనేని నారాయణచౌదరి గౌరవాధ్యక్షులుగా భూమన్ అధ్యక్షులుగా, వల్లేటి బాలాజీ కార్యదర్శిగా, సంచాలకులు డాక్టర్ మధురాంతకం నరేంద్రతో ఏర్పడిన ఈ సంస్థ ఉత్తమ కథా సాహిత్య అభివృద్ధికి ప్రణాళికను రూపొందించుకుంది. ఇందుకు సహకరించే సాహితీవేత్తలు, అభిమానులు, ప్రజలు విరాళాలను డా॥ వి.ఆర్. రాసాని (కోశాధికారి), 3—5—139, అగ్రాతిలేన్, బజార్‌స్ట్రీట్, తిరుపతి—517 501 అన్ చిరునామాకి పంపవలసిందిగా సంస్థ ఒక ప్రకటనలో విజ్ఞప్తి చేసింది.

కొత్త హీరోతో చేస్తాను

ఓ హీరోయిన్ కాదీ మాటలంది, డైరెక్టర్ ఫరాఖాన్. షారూఖ్‌ఖాన్‌తో అతని సొంత చిత్రం మరోటి చేస్తారా? అని అడిగితే ఫరాఖాన్ సమాధానం ఇది. "ఇప్పుడు నేనేం చెప్పలేను. గత మూడేళ్లుగా ఓ ఐడియా నాలో మెదులుతూ ఉంది. షారూఖ్‌ఖాన్‌తో మాట్లాడాను. కాని ఇంకా ఏమీ ఫైనలైజ్ కాలేదు. షారూఖ్‌ను దృష్టిలో పెట్టుకునే ఒక స్క్రిప్టు రాశాను. కానీ షారూఖ్ కాలేజీ అబ్బాయిల పాత్రలు చేసిచేసి విసిగిపోయానన్నారు. అందుకుని చిన్నవయస్సుగల హీరో ఎవరైనా ఉన్నారా అని చూస్తే, హృతిక్‌రోషన్ సరిపోతాడనిపించింది. నా చిత్రం ఫన్నీగా ఉంటుంది. నేటి ఎం.టి.వి. తరం వారి అభిరుచులకు సరిపోతుంది." విడుదలైతే కాని దాంట్లో విశేషాలు మనకు తెలియవు.

అఫ్తాబ్‌తో మినీ ఇంటర్వ్యూ

'మస్త్' హీరో అఫ్తాబ్ శివ దాసాని. అతన్ని 'మస్త్' చిత్రం ఫెయిలైతే? అని అడిగితే—

★ కాదు! తప్పకుండా హిట్టవుతుంది. నాకు చాలా నమ్మకం ఉంది. లేకపోతే నేవెళ్లి లండన్‌లో మేనేజ్‌మెంట్ మాస్టర్ డిగ్రీ చేసుకుంటా" అంటున్నాడు.

— గర్ల్ ఫ్రెండ్ లేదా?

★ టైటిల్ స్టాండర్డ్ వరకూ లేదు.

— అయితే ప్రేమలో పడ్డావన్నమాట!

★ ఊఁ. ఆమె నా జీవితంలో చాలా స్పెషల్. నాతో ఆమె చాలా సంతోషంగా ఉంటుంది.

— అమీర్‌ఖాన్‌లా ఉంటావు —తెలుసా?

★ చాలామంది అన్నారు. 'టైమ్ మెషీన్' చిత్రంలో అమీర్‌ఖాన్ తమ్ముడి పాత్ర చేయమన్నారు దర్శకుడు శేఖర్‌కపూర్.

— నువ్వు కలలు గన్న పాత్ర ఏది?

★ అఫ్తాబ్ శివ దాసానీది 'మస్త్'లో పాత్ర. అదంటే దర్శకుని పట్ల అతని అభిమానం.

(గత సంచిక తరువాయి)

చిన్నాన్న పిల్లలు ఇస్లాంమతం పుచ్చుకొని ఊళ్లోంచి వెళ్ళిపోయారు.

ఎట్లా మొదలైందో ఎందుకు మొదలైందో తెలియదు గానీ దొరలతో నైజాంతో తుపాకుల పోరాటం మొదలైంది. దాంతో ఊళ్ళో ఉన్న వాళ్ళు పారిపోవాల్సి వచ్చింది. ఆ తర్వాత దొరలు పారిపోయారు. పల్లెలు వదిలి పట్నాల్లో సంపాదించడం మొదలెట్టారు.

రజాకార్లు మొదలయ్యాక మానభంగాలు, దోపిడీలు, నరుకుడు, ఊళ్ళకు ఊళ్ళు తగలబెట్టడం వాళ్ళ నిత్యకృత్యాలయ్యాయి. ఎక్కడా రక్షణ లేని స్థితిలో గంగరాజం జగిత్యాల అమ్మమ్మగారింట్లో మలేరియా జ్వరంతో తలదాచుకున్నాడు. రజాకార్ల రూపంలో వచ్చి తుక్కారావు దొరను చంపి కూతుర్ని మానభంగం చేసి చంపి పారిపోయిన వారిలో గంగరాజం చిన్నాన్న కొడుకులున్నారని ఊరంతా గుప్పుమంది.

జగిత్యాల్లో ఇంకా ఘోరంగా ఉంది. ఎపుడు ప్రాణం పోతుందో తెలియదు. కొందరు అరబ్బులతో కలిసి స్థానిక ముస్లింలు ఆయుధాలతో ఊరేగింపు తీశారు. ధనవంతుల్ని హత్య చేసి వారి ధనాన్ని, ఇళ్ళను, ఆడవాళ్ళను ఎవరెవరు ఎలా పంచుకోవాలో ఒప్పందాలన్నీ పూర్తయిపోయాయి. తెలంగాణా అంతటా అన్ని ఊళ్ళల్లో ఇవే పథకాలు. హిందువులు కూడా ఆయుధాలతో ఊరేగింపులు తీశారు. రహస్యంగా ఎత్తులకు పై ఎత్తులు సాగుతున్నాయి. లింగమ్మ జ్వరంతో ఉన్న గంగరాజంకు సేవలు చేస్తూ పక్కనే ఉన్నప్పటికీ గజగజ వణికిపోయేది. అనుకున్నంతా అయింది. గంగరాజం ఉన్న ఇంటికి రాత్రి సందుల్లో పడి ఏదో పని మీద పోయి వస్తుంటే ఎవరో కోన్ హై అంటూ గద్దించేసరికి లింగమ్మ భయపడిపోయింది. ఉర్దూ రాని లింగమ్మ తెలుగులో మాట్లాడేసరికి అయిదారుగురు రజాకార్లు ఒక్కసారిగా చుట్టుముట్టారు. ఎక్కడికి ఎత్తుకుపోయారో తెలియదు, ఎంతమంది రేప్ చేశారో తెలియదు. రెండో రోజు అకస్మాత్తుగా ఆ ఇల్లు నిర్మానుష్యమైపోయింది.

సైనికచర్య జరిగింది. రజాకార్లు ఎక్కడెక్కడో పారిపోయారు. సైన్యం రావడం మూడు రోజులు ఆలస్యం అయితే రజాకార్ల హత్యాకాండతో వందల మంది ఊచకోత, మానభంగాలతో ఊరంతా రక్తసిక్తమయ్యేది. లింగమ్మ బతికేది కాదు. రజాకార్ల ఇళ్ళల్లోకి చొరబడ్డ రాగెల్ల లచ్చన్న లింగమ్మను గుర్తుపట్టి నలుగురు కల్సి మోసుకొని గంగరాజం ఇంటికి చేర్చడంతో లింగమ్మ మళ్ళీ పుట్టినట్టయింది. ఏడాది దాకా మనిషి కాలేదు. ఆ తర్వాత గర్భస్రావమై లింగమ్మకు ఇక పిల్లలు కాలేదు.

జ్వరంతో ఉన్న తాను ఎటూ పోలేక చనిపోయిన వారిలోనే లెక్కించుకున్నాడు గంగరాజం. సైన్యం రావడంతో ఎంతో ధైర్యం వచ్చింది. లింగమ్మ బతికి ఇంటికి చేరడం ఒక ఊరట. కానీ ఆ సంతోషం ఎంతో సేపు మిగల్లేదు. వారి భయానికి అరబ్బుల రజాకార్ల బాధ పోయింది. కానీ వీరు చేసిన దోపిడీలు, మానభంగాలు, హత్యలు అంతకు మించి పోయాయి.

పారిపోయిన తాము పల్లె చేరినట్టే కొందరు దొరలు తిరిగి పల్లె చేరారు. గంగరాజం ఊళ్ళన్నీ తిరిగి దొరలకు వ్యతిరేకంగా ప్రచారం చేశాడు. 1945 నుండి జగిత్యాల్లో, కోరుట్లలో చేనేత సహకార సంఘం నిర్మాణం కోసం ఎక్కలదేవి లక్ష్మణతో, దాసరి ఎతిరాజంతో కల్సి హకీం నారాయణదాసు నిజాం రాజవైద్యుడిని కల్సి నిజాంను కలిశారు. అలా చేనేత సహకార సంఘాలు స్థాపించి వెట్టి నిర్మూలనకు, సబ్సిడీ నూలుకు, ఖాదీ ఉద్యమానికి కృషి చేశారు. దాని ఫలితంగానే 1952లో గంగుల భూమయ్య ఎమ్మెల్లేగా గెలవడం. గంగుల భూమయ్య ఎమ్మెల్లేగా గెలిచినపుడు తానే గెల్చినంత సంతోషపడిపోయాడు గంగరాజం.

★ ★ ★

స్వాతంత్రం వచ్చింది. దొరల పెత్తనానికి గోరీ కట్టేశామనుకున్నారు. కానీ గోరీలోంచి తిరిగి కొత్త ఎత్తులతో దొరలు ముందుకు వచ్చారు. తమ జాతి ఉద్ధరణకు మొదలైన మెట్‌పల్లి ఖాదీ సంస్థ కూడా క్రమంగా విజయ రామారావు, చొక్కారావు వంటి దొరల పెత్తనంలోకి పోయింది. తెలుగుదేశం పార్టీ వచ్చేదాకా బీసీల నాయకత్వం అంటూ లేకుండా చేయగలిగారు. ఎలా జరిగిందో చాప కింది నీరులాగా అంబల్ల రాజారాంను ఎమ్మెల్లేగా గెలిపించుకుంటే ఏదో చేస్తాడనుకుంటే తన కులం వారితో పాటు అందరితో 'దొర' అనిపించుకున్న అహంకారంతో అతనికీ గంగరాజంకూ బెడిసికొట్టింది.

తాము బతుకుపోరులో ఎవరి గోచీ వాళ్ళు సర్దుకునే లోపే ఎంతో చరిత్ర గడిచిపోయింది. తాను విజయ రామారావును ఓడించి సర్పంచ్ అయితే అతడు ఆ తర్వాత పోటీచేసి ఎమ్మెల్లే అయ్యాడు. తనకు ఆర్థికంగా స్తోమత లేక పోటీ చేయకుండా అక్కడే ఆగిపోయాడు గంగరాజం. అతనిలాంటి వాళ్లెందరో సర్పంచ్‌లయ్యారు. కాని దొరలు, పోలీసు పటేలు, పట్వారీ ఒక్కటై అధికారుల్ని తమ చెప్పుచేతల్లో పెట్టుకొని తమకు అడుగడుగునా గోతులు తవ్వారు. గోతులు తవ్వే రాజకీయాలు తనకేనాడూ తెలియవు. తన పిల్లలు ఎదుగుతున్నారు. వారిని చదివించుకోవాలి అనుకున్నాడు గంగరాజం. వాళ్ళ అవసరాలు తీర్చాలి అని నిశ్చయించుకొని వారికోసం జగిత్యాల్లో ఇల్లు కిరాయికి తీసుకుని పిల్లలతో పాటు లింగమ్మనీ ఉంచి తానొక్కడు పల్లెలో ఉండిపోయాడు.

ఈ పోరాటాలు ఎన్ని చేసినా ఈ పల్లె బతుకుల్లో ప్రజాస్వామ్యం వచ్చేదాకా అవి బావిలో కప్ప బతుకులు కాక తప్పవు అని బతుకు పోరాటంలో పడ్డాడు. చెరువులు, రోడ్లు కంట్రాక్టరయ్యాడు. లక్ష్మిరాజంతో కల్సి తునికి ఆకు, ఎక్సైజు కాంట్రాక్టరయ్యాడు. ఆఫీసుల చుట్టూ తిరగడానికి బస్సు సౌకర్యం ఉన్న ఊళ్ళో, తన పల్లెకు సమీపంలో ఉన్న కోరుట్లలో సెటిలయ్యాడు. కొడుకులకు ఉద్యోగాలయ్యాయి. మేన సంబంధాలు ఎవరూ చేసుకోలేదు. సదువుకోని పిల్లను ససేమిరా చేసుకోనన్నారు. కనీసం అయిదవ తరగతైనా చదువుకుంటేనే చేసుకుంటామన్నారు. అట్లా లక్ష్మిబాయి తమ ఇంటి కోడలైంది. లక్ష్మిబాయి రాజేశంకు భార్య అయి కిరణ్మయికి తల్లి అయ్యేసరికి

తొమ్మిది గజాల గోచీ చీర నుండి ఆరు గజాల చీరకు మారింది. రాజేశం టీచరు పని నుండి లెక్చరర్ అయ్యేసరికి లక్ష్మిబాయి ఆ స్థాయి మాటతీరు, సంస్కారం అలవర్చుకుని ఇపుడు డిగ్రీ చదివిందేమో అనుకునేట్టు తయారైంది.

గంగరాజం చేనేత సహకార సంఘాల నిర్మాణంలో పడి తిరుగుతున్నపుడు రాజేశంకు కిరణ్మయి లాగే తొలుత పల్లెటూరులో పంతులు ఉద్యోగమే వచ్చింది. నేనా పల్లెటూరుకు పోను, బొంబాయి బట్టల మిల్లులో పనికి పోతానన్నాడు. బొంబాయిలో నూట యాభయి రూపాయల దాకా కూలీ గిట్టేది. టీచరు ఉద్యోగంలో నలభయి అయిదు రూపాయలే జీతం.

ఎక్కువ పైసలకు ఆశపడి బొంబాయికి పోకు అంటూ లింగమ్మ ఏడ్చింది. లక్ష్మిబాయిని బొంబాయికి పంపనన్నారు అత్తమామలు. మెట్‌పల్లి ఖాదీ సంస్థలో ఉద్యోగం ఇప్పించుమని రాజేశం పట్టుబట్టాడు. అపుడు అందులో టీచరు కన్నా ఎంతో ఎక్కువ జీతం ఉండేది.

అది దొరకక పోవడమే నయమైంది. దాంతో రాజేశం టీచరుగా ఎక్కి ఎమ్మే, పి.హెచ్‌డీ చేసి క్రమంగా లెక్చరరయ్యాడు. మెట్‌పల్లి ఖాదీలో చేరిన లింగమ్మ తమ్ముని కొడుక్కి రిటైరయ్యే వయస్సు నాటికి పేరుకు మేనేజరైనా అటెండరు స్థాయికి జీతం కుదించుకుపోయి మూడు వేలైనా రావడం లేదు. రాజేశం ఇపుడు అయిదంకెల జీతంకు చేరుకున్నాడు.

బొంబాయికి పోయిన వాళ్ళే బాగుపడ్తారనుకున్న బతుకులు ఇట్లా మారిపోతాయని ఎవరు కలగన్నారు. పల్లెల్లో వ్యవసాయం ఉన్న వాళ్ళ బతుకులు ఇట్లా ఇక్కడే ఆగిపోతాయని ఎవరనుకున్నారు. అప్పుడు వాళ్ళకే బిర్రు ఎక్కువ.

ఒకప్పుడు పిల్లనిచ్చేకాడ ఎన్ని నాగండ్లు, ఎన్ని ఎడ్లు, ఎంత వ్యవసాయం, ఎన్ని మగ్గాలున్నాయని అడిగేవారు. ఇప్పుడదంతా పోయింది. ఏం చదువుకున్నాడు, ఏం ఉద్యోగం దొరుకుతుంది అనే అడుగుతారు. గంగరాజం తన చెల్లెలు సంగమ్మ పెండ్లికి ముప్పయి అయిదు రూపాయలకు తులం బంగారం కొన్నాడు. పెండ్లి పదహారు రోజులు జరిగింది.

పెండ్లికి నాలుగు రోజుల ముందు చుట్టాలు ఇంటికి వచ్చే వారు. పోచమ్మకు చేసికొని గొర్రెపోతు కోసి మొక్కు చేయడంతో మొదలయ్యేవి చుట్టాల భోజనాలు. పెళ్ళి భోజనాలు, మారుపెళ్ళి భోజనాలు, వియ్యపురాళ్ళ వైనం, పదహారు రోజుల పండుగ అయినాక ఎవరింటికి వాళ్ళు పోయేవాళ్ళు. అందుకనే ఏ వ్యవసాయం పనులు లేకుండా ఎండాకాలం లోనే పెండ్లిళ్లు పెట్టుకునేవారు. పెళ్ళికి ఎన్ని కచ్చరాలతో చుట్టాలు వస్తారు అనేది వెనకటి లెక్క. పది కచ్చరాల్లో వందమందితో వెళ్తే చాలా పెద్ద పెళ్ళి కిందే లెక్క. రాజేశం పెండ్లికి అయిదు కచ్చరాలే ఎక్కువనిపించాయి గంగరాజంకు. ఇపుడు పెళ్ళి ఒకపూట పండుగగా కుదించుకపోయింది. కిరణ్మయి మీటింగ్ పెళ్ళే చేసుకునేట్టుంది. ఈమె ఇపుడు వెండి, బంగారు నగలు కూడా మొరటు అంటుంది. ఓ చేతికి గడియారం తప్ప గాజులు కూడా వేసుకోదు. ఎవన్నో పట్టుకొని ప్రేమ అనుకుంటూ చెప్పకుండా లేచిపోయేట్టే ఉంది కిరణ్మయి. రాజేశం టీచరుద్యోగం వచ్చాక పనిచేస్తున్న ఊళ్ళో ఎవర్నో లేపుకుని ఉద్యోగం వదిలేసి పారిపోదామనే చూశాడు. లింగమ్మ జాగ్రత్తపడ్డంతో కొడుకు బుద్ధిమంతుడయ్యాడు.

★ ★ ★

"ఏమాయె. ఊరొచ్చింది దిగు" అని లింగమ్మ పిలవడంతో వర్తమానంలోకి వచ్చాడు గంగరాజం. బస్టాండు అల్లంత దూరాన బస్సాగింది. ఎక్కేవాళ్ళు పరుగున బస్సుకేసి వస్తున్నారు. బస్టాండులో ఆపకుండా ఇంత దూరాన ఆపడంతో గంగరాజం మనస్సు చివుక్కుమంది. ఈ బస్సుల కోసమేనా తాను పోరాటం చేసింది అని మనస్సు మూగపోయింది.

"మనం ఈ ఊరికి ప్రయివేటు బస్సు సర్వీసు కోసం ఎంత పోరాటం చేసినమో గుర్తుందా!" మెల్లిగా నడుస్తూ అడిగాడు గంగరాజం.

"ఎందుకు గుర్తులేదు. విజయ రామారావు తన సవారి కచ్చరం పరువు పోయిందని, సర్వీసును బందు చేయించలేదా! ప్రయివేట బస్సులో అందరూ తన తీరే కూర్చుండుడు సయించకపాయె. గిరాకి పెరిగినంక ఆ బస్సు బందు చేయించి తన బావతో బస్సు కొనిపిచ్చి నడిపించె. ఆ ఒక్క బస్సుతోని ముప్పయి బస్సులు కొనిరి. సిన్మా టాకీసు కట్టిరి. పట్నంల బంగ్లాలు కట్టిరి." లింగమ్మ కళ్ళ ముందే ఏమీ లేని వాళ్ళు ఎంత ఎదిగిపోయారో కోపంగా గుర్తు చేసుకొంది.

"నమస్కారం తాతా! ఇపుడేనా రాక! మనుమరాలు పెండ్లెపుడు" అంటూ పలకరించాడు టపా పంచుతున్న ఆ ఊరి బ్రాంచి పోస్టుమాస్టరు.

"నమస్కారం. మీ నాన్న మంచిగున్నడా సేకరూ."

"మంచిగనే ఉన్నడు తాతా! వాడకం కల్లు బింకి (కుండ) కోసం ఇపుడే ఈదుల్లకు పోయిండు. ఎపుడూ నిన్నే యాది చేస్తడు తాతా! దొరలతోని కొట్లాడి ఊర్లె పోస్టాఫీసు పెట్టించి మా నాన్నకు ఇప్పించింది నువ్వేనని పల్లెల అప్పుడు నువ్వు చేసిన పోరాటం గురించి ఎంతో యిదిగా చెప్తుంటడు."

"ఏమో! ఇపుడు ఆయింత యాది చేసుకునెటోల్లు ఎవలున్నరు. మరి మొన్న మీ నాన్న సి.సి. బ్యాంకు ఎలక్షన్లో విజయ రాంరావు కొడుకుతోనే తిరిగింటంట. కాలం ఎనుకకు పోతున్నదో ముందుకు పోతున్నదో తెలుస్తలేదు. అంత పోరాటం చేసి ఏం లాభం. ఎండ కొడ్తున్నది నడుస్తే" అంటూ ముందుకు కదిలాడు గంగరాజం.

అన్న వదినల్ని చూసి సంగమ్మ ముఖం సంతోషంగా వికసించింది. పూలుపండ్లు పెట్టడానికి పెద్దమనుషులు వచ్చి తీసుకుపోయే పాత ఆచారాన్ని పాటించాడనుకుంది సంగమ్మ. మనుమరాళ్ళు కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చారు. సంగమ్మ కొసరి కొసరి తినిపించింది. లింగమ్మ చాప మీద ఒరిగింది. గంగరాజం మంచంలో నడుం వాల్చాడు. చుట్టాలకు చెప్పడానికి ఊళ్ళోకి వెళ్ళిన రెండో మనుమడు అజయ్ సైకిల్‌పై వచ్చి వారిని పలకరించాడు. కుశలప్రశ్నలయ్యాక అన్నాడు అజయ్

"తాతా! బస్టాండుకు అంత దూరాన బస్సాపి ప్రతి గదనే. గీ బస్సులు కావాలని ఎనుకట పోరాటం చేసినవట. ఇపుడు ప్రయివేటు బస్సులే నయం. ఎక్కడంటే అక్కడ ఆపుతారు."

"ఎనుకటి కాలం ఎట్లుండెనో నీకేం ఎరుకరా! ప్రయివేటు బస్సులు నడుపుకుంట ఆర్టీసీ బస్సులు రావద్దని, బస్సు డిపో పడవద్దని ప్రయత్నం చేసిరి. ఎంతో పోరాటం చేస్తే ఈ డిపో పడె. డిపో పడ్డంక డిపో వద్దన్న కొడుకులే డిపో మేనేజర్లయిరి, చైర్మెన్లయిరి. అంతా కండ్ల ముందటి పోరగాన్లు ఎట్లా ఎదిగిరి."

"గా కండక్టరు పోస్టు యిప్పియ్యమంటే చాతగాలేదు గానీ అందరు నా కండ్ల ముంగటి పోరగాన్లే అని మా అంటవులే" అని అజయ్ హేళనగా అన్నాడు. గంగరాజంకు చాలా కోపం వచ్చింది. తమాయించుకుని అన్నాడు.

"నాకు ఇష్టం లేకపోయినా నీకోసం అడిగితే పనీ గాకపాయె —నాకు అవమానం మిగిలె. అయినా మనం ఎపుడూ అడుక్కొంటూ, వాళ్ళేమో ఎపుడూ అధికారంలోనే ఉండాల్నారా! నేను నీ వయస్సులో ఇట్లా వాన్ని వీన్ని కాల్లు మొక్కుకుంటూ ఉంటే ఈ పల్లె ఇట్లా అభివృద్ధి అయ్యేదేనా! ధైర్యం ఉంటే కొట్లాడురా! నా కాలంలో నేన్ సర్పంచ్‌నైనాను. నువ్వు మండలాధ్యక్షునివో, ఎమ్మెల్లేవో కారాదుర. దిక్కుమాలినట్టు అరబ్బు దేశాలకు పోతానని పైరవీ చెయ్యవడ్తివి. మీరు అరబ్బు దేశాలకు పోతే వాల్లు మీ పెండ్లాలకు అలవాటైతరు. ఏం పుటుకలురా మీవి. గింత రేషం లేని బతుకు, దేశం అమ్ముడుపోతుంటే ఒక్కడూ పోరాటం చెయ్యడేమిరా!"

అజయ్‌కు రేషం మొలుచుకొచ్చింది.

"ఈ దేశం నా కేమిచ్చిందని పోరాటం చెయ్యాలె తాతా! ఈ స్వాతంత్ర్యం వల్ల, ఈ అభివృద్ధి వల్ల లాభపడ్డ వాళ్ళు పోరాటం చెయ్యాలె. కనీసం కండక్టరు ఉద్యోగం ఇవ్వకుండా అరబ్బు దేశాలకు తరుముతున్న ఈ దేశం అమ్ముడుపోతే నే నెందుకు పోరాడాలి. దేశాన్ని అమ్ముక తింటే నా వాటా నాకు పారెయ్యమంటా, అంతే. ఈ దేశం ఏమైపోతే నా కేమిటి! మళ్ళీ విదేశీ పాలనలోకి పోతే ఎక్కువ సంతోషిస్తాను. నాకు లేని అభి

వృద్ధి, స్వాతంత్ర్యం మిగతావాళ్ళు కెందుకుందాలి."

హృదయంలో దెబ్బదగిలి విలవిల లాడిపోయాడు గంగరాజం. యువతరం ఆలోచనా తీరు చూసి అవాక్కయిపోయాడు. తేరుకొని ఏదో చెప్పబోయేంతలో "నువ్వు వచ్చినట్టు చుట్టాలకు చెప్పి వస్తా" అంటూ బయల్దేరాడు అజయ్.

"అన్నయ్య మాటలు పట్టించుకోకు తాతా. ఈ నడుమ అందరితోనీ ఇట్లనే వాదన పెట్టుకుంటున్నడు" అంటూ మనుమరాళ్లు తాతయ్యను అనునయించారు.

యాభయి ఏళ్ళ అభివృద్ధిలో వీరికేమీ ఎందుకు అందకుండా పోయిందో, ఏమీ లేని విజయ రామారావు, అతని అత్తగారి తరఫువాళ్ళు కోట్లకు ఎలా పడగలెత్తారో, ఇలా ఎందుకు జరిగిందో ఆలోచనలో పడ్డాడు గంగరాజం. అజయ్ తండ్రి శంకరయ్య చిన్న తప్పు చేయడం వల్ల నలభయి ఏళ్ళుగా ఆ నష్టం ఎట్లా పెరుగుతూ పోయిందో! 1960లో హెచ్చెస్సీ ఫేలయ్యాక జగిత్యాల్లో ఈజిబిటి టీచర్ ట్రెయినింగ్ చెయ్యరా అంటే వినకపోయె. రెండేండ్లు ట్రేనింగ్ చేసి పాసైతే జీతం అరవై రూపాయలుండు. బొంబాయిలో బట్టల మిల్లుల్లో నెలకు రెండు వందల రూపాయలు గిట్టుబాటవుతాయని పోయాడు. బొంబాయిలో కూలీలు తగ్గుతూ వచ్చాయి. టీచర్లకు జీతాలు పెరుగుతూ పోయాయి. ఇలా జరుగుతుందని ఎవరు కలగన్నారు. తానైనా ప్రయివేటు బస్సు కొనే ధైర్యం చేశాడా! ఆ చిక్కులు వద్దనుకోలేదా!

ప్రావిడెంటు ఫండు కోసం పనికే పర్మనెంటుగా రాజీనామా చేశాడు శంకరయ్య. వచ్చిన పైసల్తో నాలుగెకరాలు కొన్నాడు. కాని వ్యవసాయానికి పైసలు అవసరం కావడంతో భీవండీకి వలస వెళ్ళాడు. ఏడాదిన్నర దత్తా సామంత్ సమ్మెతో భీవండిలో నిరుద్యోగ కార్మికుల ఒత్తిడి పెరిగింది. కూలీ తరిగింది.

ఏడాదికోసారి రావడం శుక్రవారం పూజలు, తాగుడు, సంపాదించిందాన్లో ఎంతో వృధా కావడం, ఇక్కడ సంగమ్మా, కోడలూ ఎండనకా, వాననకా కష్టపడి పొలాలు పండించడం. శంకరయ్య వయస్సు పెరిగి ఆరోగ్యం బాగుండక భీవండీ బందయ్యాడు.

శంకరయ్య ఇపుడు మరీ పేదవాడేమీ కాదు. పిల్లలకు చదువు తాలూకు సంస్కృతి అందకుండా పోయింది. బొంబాయి కార్మిక సంస్కృతి పల్లెకు పనికిరాలేదు. పల్లె సంస్కృతికి వాళ్ళు ఒదిగిపోలేదు. రెంటికీ మధ్యస్తంగా ఎదిగిన నలభయి ఏళ్ళ జీవితక్రమం మేనల్లుడిది. వడదెబ్బకు అకస్మాత్తుగా పోయాడు. అప్పటికే మేనల్లుడి పెద్దకొడుకు విజయ్ ఎదిగి వచ్చాడు. కిరణ్మయి అంత చదువూ చదివాడు. పల్లెలోనే స్కూలు నడుపుకుంటున్నాడు. ఉద్యోగం మీద ఆసక్తి లేదు. రాజకీయాల్లో దిగాలని ఉన్నట్టుంది. భార్య ఉద్యోగం చేస్తుంటే తాను ఆర్థికంగా ఎవరిపై ఆధారపడనవసరం లేకుండా రాజకీయాల్లో ఎదగవచ్చునని అతని ఉద్దేశం. తాను చేయలేకపోయిన కర్తవ్యాల్ని విజయ్ అందుకుని ముందుకు సాగుతాడని ఆశ కలగడంతో కిరణ్మయిని ఎలాగోలా ఒప్పించాడు. రేపు మంత్రి భార్యగా కలిగే యోగాన్ని కావాలని కిరణ్మయి కాలదన్నుకుంటోంది. ఎవరికి తెల్సు. రాజకీయాలు అకస్మాత్తుగా తిరగబడి విజయ్‌కు బదులు విజయ్ భార్యగా కిరణ్మయే మంత్రి కావచ్చు. అభివృద్ధి ప్రవాహానికి నలభయి ఏళ్ళ క్రితం శంకరయ్య చేసిన పొరపాటుతో దూరమైన తన చెల్లెలి కుటుంబాన్నీ, తన కొడుకు కుటుంబాన్నీ ఒకే ప్రధాన ప్రవాహంలోకి తేవాలని నిశ్చయించేసిన పెళ్ళి కిరణ్మయి మూర్ఖపు పట్టుదలతో విచ్చిన్నం అవుతోంది. గంగరాజం నిస్సహాయంగా తల కొట్టుకున్నాడు.

కిరణ్మయి తనను స్వార్థపరుడని అన్నది. సమాజ అభివృద్ధి కోసం పనిచేస్తూ తన బతుకు తాను బతక

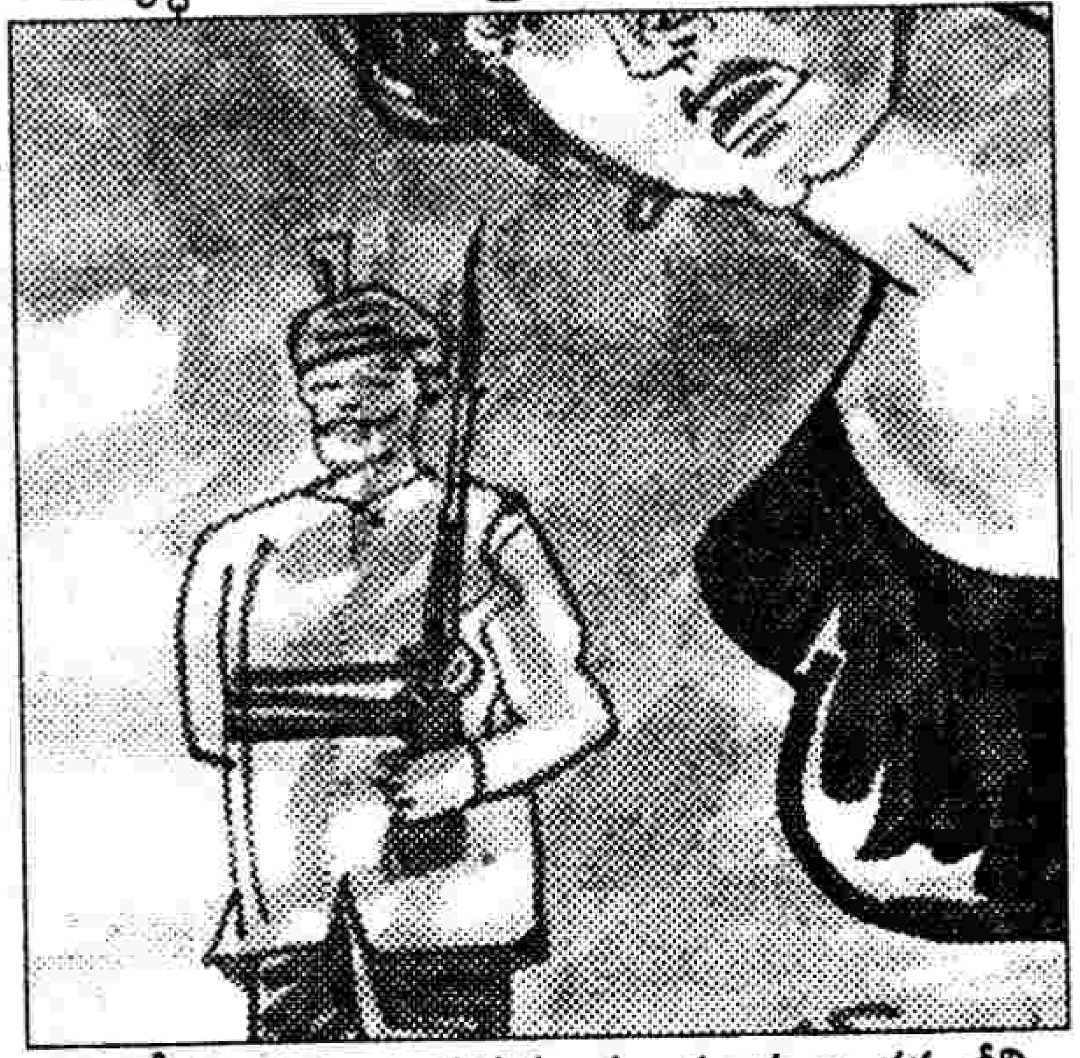

డం నేరమా! గుంటుక నర్సయ్య పంతులు తన జీవితాన్ని చేనేత ఉద్యమానికే అంకితం చేస్తే, సంగం పైసలు తినమరిగాడని, సంపాయించలేక సంగం అంటున్నాడని ఎన్ని మాటలన్నారు. దాంతో బట్టల వ్యాపారం చేసి సంపాదించి తిరిగి సంగానికి పెట్టడం వల్లనే కదా చేనేతోద్యమ పితామహుడని గౌరవించింది. తాను జనం మీద ఆధారపడి బతికితే పైరవీకారు అని నిందలేసేవారు కాదా! కిరణ్మయి ఎంత తప్పుగా ఆలోచిస్తోంది. తాను కష్టపడకపోతే రాజేశం లెక్చరరై కిరణ్మయికి ఈ అభివృద్ధి అందడం సాధ్యమయ్యేదేనా!

స్వార్థం తనదా, కిరణ్మయిదా! ఇక్కడ పల్లెలో ఇంట్లో పశువులు, కోళ్ళు, రొచ్చు, పేడ, వ్యవసాయం, సంస్కృతి కిరణ్మయికి భరించరానిదిగా ఉంది. ఈ వ్యవసాయమే లేకపోతే దేశంలో పాడీపంటలు ఎక్కడివి. అన్నీ తెల్సీ కిరణ్మయి ఏమన్నది.

"తాతయ్యా! పల్లెలు ఫోటోల్లో బాగుంటాయి, చూడ్డానికి బాగుంటాయి. ఉండడానికి బాగుండవు. పట్నంలో ఉంటూ పల్లెలు అద్భుతమైనవని నేనూ కథలు, వ్యాసాలు రాస్తాను. పట్నాల్లో సకల సౌకర్యాలున్న ఇళ్ళల్లో, అపార్టుమెంటుల్లో, స్వర్గం లాంటి కాలనీల్లో ఉంటూ అభివృద్ధి ఫలాలన్నీ పోటీపడి ముందు లాగేసుకుని పైకి మళ్ళీ పల్లెలు బాగుంటాయి అని వాదించే వాళ్ళను ముందుగా షూట్ చేయాలి తాతయ్యా!" కిరణ్మయి అన్నపుడు యువతరం ఆలోచనా తీరుకు వణికిపోయాడు తాను. "అయిదు నిమిషాలు కరెంటు పోతే అబ్బ ఉక్కపోత —వెధవ బతుకు, వెధవ ప్రభుత్వాలు అని తిట్టిపోసే మహానుభావులే పల్లెలు బాగుంటాయని అంటార"ని కిరణ్మయి నిశ్చితాభిప్రాయం.

కిరణ్మయి అన్న మాటలతో గంగరాజం ఇపుడు కొత్తగా ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"చిన్నాయినా ఎప్పుడస్తివే" అంటూ కుమ్మరి రాజయ్య రావడంతో సగం సగం నిద్ర, సగం కల వంటి స్థితి నుండి లేచి కూర్చున్నాడు గంగరాజం.

"అంతా మంచిదేనా రాజన్నా! కొడుకు మంచిగ అర్సుకుంటున్నరా. ముసల్ది పోయినంక నీకు ఎంత గోస కావట్టె" సానుభూతిగా పలకరించాడు.

"చిన్నాయినా! ఏం చెప్పాలె. కొడుకులు వేరుపడి నేను సంపాదించిం దంతా పంచుకొని ఇపుడు ఎవడు పెడ్తలేడు. నువ్వే చెప్పాలె వాళ్లకు" అంటూ విషయమంతా వివరించాడు రాజయ్య. అంతా ఓపికగా విని నిట్టూరుస్తూ అన్నాడు గంగరాజం.

"ఇపుడు నాకా ఓపిక లేదు. ఎవరిది వారికే భారతమంతయిపోయింది. నా మనుములు, మనుమరాండ్లే నా మాట దేకుతలేరు. అంతా నా కోసమే చేసుకున్నట" అంటు చెప్పుకొన్నాడు గంగరాజం.

ఎవరెవరో పలకరించడానికి రావడంతో కుమ్మరి రాజయ్య సెలవు తీసుకున్నాడు. సంగమ్మ కోడలుతో కల్సి రాబోయే చుట్టాల కోసం వంటల ఏర్పాట్లు చేస్తోంది. అజయ్ రెండు కుండల కల్లు పట్టించుక వచ్చాడు. మక్కలు, అనుములు కలిపి పోసిన గుడాలు (గుగ్గిళ్ళు), చికెన్ పులుసు వాసన కలగల్సి కమ్మని పండుగ వాతావరణం తలపిస్తోంది.

ఊళ్ళు తిరిగి చుట్టాలకు చెప్పి రానుపోయిన పెళ్ళికొడుకు విజయ్ వచ్చేసరికి చుట్టాలతో ఇల్లు నిండిపోయింది. పూలుపండ్లు పెట్టే కార్యక్రమంతో పాటు ఆ సంబంధం క్యాన్సిల్ అయిందని తెలిసి అవమానంతో బాగా కుంగిపోయాడు. కానీ వారికదేమీ పెద్దగా పట్టినట్టు లేదు. ఎక్కడెక్కడో తిరిగి రాత్రికి చేరవచ్చాడు విజయ్. అప్పటికి భోజనాలు పూర్తయి యాభయి ఏళ్ళ నాటి సంగతులన్నీ ముచ్చటిస్తున్నారు. ఇంగ్లీషు మీడియంలో చదివిన ఆడపిల్లలు ఈ పల్లెల్లో ఉంటారనుకొని ఖాయం చేసుడే తప్పసలు. పెళ్ళిపత్రికలు అచ్చేశాక అనలేదు నయం అని కిరణ్మయినే మెచ్చుకుంటున్నారు.

ఆ రాత్రే ఇల్లు చేరిన రాజేశం కూతురు చేసిన పనికి మొహం చెల్లక ఇంటివద్దే ఉండిపోయాడు. ముసలి దంపతులు తెల్లవారి ఇల్లు చేరేసరికి రాజేశం వారికోసమే ఎదురుచూస్తూ ఉన్నాడు. ముఖం చాటు వేయడానికి కిరణ్మయి ఎప్పటిలా స్కూలుకు వెళ్ళిపోయింది.

"విజయ్ ఇక జీవితంలో పెళ్ళే చేసుకోడట" అన్నాడు గంగరాజం. కోడలు లక్ష్మీబాయి సానుభూతి చూపే బదులు కూతురును వెనకేసుకొచ్చింది.

"ఆడపిల్లను మగవాల్లు పీటల మీది పెళ్ళిళ్ళు ఎత్తగొట్టవచ్చు! ఏవో వంకలు పెట్టిన చూడవచ్చేవాడ్లా అంటుంటే ఆడపిల్లలకు ఎంత అవమానంగా ఉండాలె. ఒక్కసారి మొగాన్ని ఆడపిల్ల వద్దని నిరాకరిస్తే ఇంత పౌరుషమా! అయితే గానీ" అని జాడించింది లక్ష్మీబాయి.

•